

Голас Рацзімы

№ 47 (1411)

ЛІСТАПАД 1975 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЬЯМ

ГОД ВЫДАННЯ 20-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

«...вяля перадачу дыктар Таццяна Куркевіч» — вельмі часта станцыю «Савецкая Беларусь», што вяшчае свае праграмы за жыцц гэта мяккі і даверлівы голас. НА ЗДЫМКУ: дыктар дзень уваходзіць да вас у кватэру, варта толькі націснуць Беларусь». (Пра залаты юбілей Беларускага радыё чытайце на

даводзіцца чуць нашым суайчыннікам, якія слухаюць радыё-мяжу. Радыёслухачу вельмі цяжка нават уявіць, каму належыць Беларускага радыё Таццяна КУРКЕВІЧ — адна з тых, хто клавішу радыёпрыёмніка і настроіць яго на хвалю «Савецкай стар. 6).

Фота Я. КАЗЮЛІ.

СПРАВАЗДАЧУ РОБЯЦЬ

МІНІСТРЫ

[«Індустрыя сервісу за пяцігодку»]

стар. 2

ЭКСКУРСІЯ ПА ЗАЛАХ ДЗЯРЖАЎНАГА МУЗЕЯ ЭТНАГРАФІІ НАРОДАЎ СССР У ЛЕНІНГРАДЗЕ

[«Помнік народу вялікай краіны»]

стар. 4, 7

РАДЫЁ—ДАРАДЦА, НА- СТАЎНІК, КАМЕНТАТАР І СУБ'ЯСЕДНІК

[«Гаворыць Мінск!»]

стар. 6

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

Кожнае слова, на якой бы мове яно ні было сказана, адлюстроўвае пэўнае паняцце і мае канкрэтны сэнс. Калі, напрыклад, мы гаворым «цёпла», то маем на ўвазе, што не халодна і не гарача, а цёпла.

Вось так, здавалася б, проста можна разумець любыя словы: калі вайна, то, вядома, не мір, калі шчасце, то, пэўна ж, не гора. Так яно і ёсць з пункту гледжання семантыкі. Аднак паўсядзённае жыццё працякае не па законах семантыкі, яно падпарадкавана законам грамадскага развіцця, і таму часам

адно і тое ж паняцце трактуецца людзьмі па-рознаму.

Асабліва не шанцуе здароваму сэнсу там, дзе сціплюю семантыку гвалціць бесцырымонная палітыка. Тады хлусня выдаецца за праўду, а белае становіцца чорным. З усіх слоў, сэнс якіх шыварат-наыварат перакручваецца імперыялістычнай прапагандай, можна выдзеліць тры, што нацярпеліся асабліва многа здзекаў: гэта — свабода, дэмакратыя і права.

Пра свабоду і дэмакратыю ўжо не раз ішла гаворка ў нашай газеце. Зараз, бадай, нас-

пеў час, паразважаць аб правах чалавека.

Перш чым гаварыць аб саміх правах, варта высветліць, які маецца на ўвазе чалавек. Калі мы возьмем таго чалавека, які жыве ва ўмовах капіталістычнага ладу, то адразу выявім, што там ёсць, з аднаго боку, уладальнікі багаццяў, капіталісты і, з другога, — працоўныя людзі, пралетарыі. А каму невядома, што Ракфелер і Форд маюць у тысячу разоў болей правоў, чым рабочыя на іх заводах? Ракфелер і рабочы, вядома, абодва чалавекі.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

ІНДУСТРЫЯ СЕРВІСУ ЗА ПЯЦІГОДКУ

Адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная пытанням развіцця службы быту, гандлю і жыллёва-камунальнай гаспадаркі рэспублікі. Перад журналістамі выступілі міністр бытавога абслугоўвання БССР П. ПАПΟΥ, міністр гандлю БССР М. МАЛОЧКА і міністр жыллёва-камунальнай гаспадаркі БССР А. БЯЗЛЮДАУ. Друкуем нататкі з прэс-канферэнцыі нашага карэспандэнта В. ХАДАСОУСКАГА.

Пытанні, што ўзнімаліся на прэс-канферэнцыі, выклікалі ў журналістаў асаблівую цікавасць. Па-першае, не знойдзецца ніводнага чалавека, які штодзённа не карыстаўся б паслугамі індустрыі сервісу. Самі журналісты ў гэтым сэнсе таксама не выключэнне. А па-другое, практычны стан спраў у гэтай галіне народнай гаспадаркі можа лепш за ўсё раскажаць, як увасабляецца ў жыццё галоўная задача пяцігодкі — паліяпшэнне матэрыяльнага і культурнага жыцця працоўнага чалавека.

Праблемы ўладкавання побыту саветскіх людзей заўсёды займалі важнае месца ў эканамічнай палітыцы Камуністычнай партыі. Асабліва пільная ўвага на іх была звернута ў пяцігодцы, якая хутка завершыцца. Камфорт паўсядзённага жыцця жыхароў гарадоў і вёсак павінен адпавядаць агульнаму ўздыму ўзроўню дабрабыту. А камфорт гэты складаецца з дзесяткаў і соцен «дробязей». Вы хутка і без чаргі купілі ва ўнівермагу касцюм самага моднага фасону, па першаму тэлефоннаму званку на кватэру прыбыў майстар і адрамантаваў тэлевізар, у «хімчыстыцы» вярнулі прывабны выгляд выпадкова запэцканаму ў камандзіроўцы паліто — гэта прыкметы нашага сервісу.

Чым жа была характэрная пяцігодка для гандлю, бытавога абслугоўвання і камунальнай гаспадаркі Беларусі?

Перш за ўсё, адзначылі на прэс-канферэнцыі кіраўнікі міністэрстваў, — пераходам індустрыі паслуг на якасна новы, больш сучасны ўзровень арганізацыі іх дзейнасці.

Узяць, да прыкладу, хаця б тую ж шавецкую справу. Нам яшчэ добра памятна той час, калі галоўнай дзеючай асобай тут быў майстар-паўсаматужнік са жменямі драўляных цыкоў і малатком у руцэ. Паступова фанерныя будачкі гэтых прадзедаў сервісу адышлі ў нябыт, і абутак мы адносілі рамантаваць у даволі буйныя майстэрні, дзе, акрамя шыла і дрэва, у шаўцоў ёсць спецыяльныя машыны. Але сёння і такія майстэрні знікаюць. Памятаю, як колькі год назад адзін зямляк з Канады, што разам з турысцкай групай прыехаў у Мінск, увесь час пытаў мяне, які інструмент ёсць цяпер у нашых майстэрнях па рамонту абутку. Ён быў зямляк адзінаццацігадовага ўзросту і індывідуальнага пашыву абутку. А гэта ўжо — цалкам механізаванае прадпрыемства з высокай прадукцыйнасцю канвеернай працы. Шавецкія ж майстэрні на месцах вядуць толькі дробны тэрміновы рамонт, а ўвесь абутак у цэнтралізаваным парадку праходзіць працэс аднаўлення на такіх фабрыках.

Гэта толькі адна з навін бытавога абслугоўвання. На прэс-канферэнцыі былі названы і іншыя факты. Цяпер у рэспубліцы працуюць больш чым 12 тысяч фабрык, заводаў, атэль, майстэрняў, дамоў быту і комплексных прыёмных пунктаў. У кожным раённым цэнтры ёсць свой камбінат і спецыялізаваныя прадпрыемствы бытавога абслугоўвання, а ў большасці калгасаў і саўгасаў — дамы быту або комплексныя прыёмныя пункты. За чатыры гады аб'ём бытавых паслуг павялічыўся ў БССР больш чым у 1,6 раза, а ў сельскай мясцовасці падвоіўся.

Міністр бытавога абслугоўвання П. Папоў раскажаў, што будзе зроблена ў галіне ў наступным пяцігоддзі. На развіццё матэрыяльна-тэхнічнай базы службы быту мяркуецца выдаткаваць яшчэ дзесяткі мільёнаў рублёў.

Не менш добрых спраў зрабілі для насельніцтва рэспублікі і работнікі гандлю. Здавалася б, ад іх не многае залежыць: было б толькі што, а прадаць заўсёды можна. Але пытанне «як прадаць?» заўсёды хвалюе работнікаў гандлю. Новыя магазіны, а іх у Беларусі пабудавана за пяцігодку каля 350, — гэта ў асноўным сучасныя ўніверсамы або, як іх называюць на Захадзе, «супермаркеты», дзе пакупнік сам выбірае загадзя ўпакаваны тавар.

Акрамя будаўніцтва новых, вядзецца рэканструкцыя і спецыялізацыя дзеючых ужо гандлёвых устаноў. Больш за тысячу магазінаў за гады пяцігодкі абноўлены, многія з іх сталі спецыялізаванымі на продажы пэўнага віду тавараў, што вельмі зручна для пакупнікоў. Дарэчы, і купіць можна больш чаго. Толькі прадпрыемствы рэспублікі асабліва выпускаюць новыя віды тавараў. І немалая заслуга ў гэтым гандлю, які з'яўляецца непасрэдным заказчыкам для прамысловасці. Вось чаму тавараабарот за пяць гадоў у БССР вырас амаль напаловіну. Прычым, асаблівым попытам насельніцтва карыстаюцца тавары культурна-бытавога прызначэння і працяглага карыстання.

Міністр гандлю М. Малочка паведаміў і аб рабоце прадпрыемстваў грамадскага харчавання. Цяпер у рэспубліцы дзейнічаюць 9,6 тысячы сталовых, кафэ, рэстаранаў амаль на 500 тысяч месцаў. Многія з іх адкрыліся за гады пяцігодкі. Галоўная тэндэнцыя тут — стварэнне пунктаў грамадскага харчавання непасрэдна на месцах работы і вучобы людзей. Цяпер цяжка знайсці буйное прадпрыемства, дзе не было б уласнай сталовай, або школу без буфета і гарачага харчавання для вучняў.

Яшчэ адна галіна, дзе клопацца аб паўсядзённых зручнасцях для насельніцтва, — жыллёва-камунальная гаспадарка. Гэта — 1192 прадпрыемствы з 70 тысячамі рабочых і служачых, 15 самастойных службаў. Доглядам за станам жылля і камунальнай гаспадаркі, работай гарадскога транспарту і ходам зялёнага будаўніцтва, гасцініцамі, рамантам вуліц і яшчэ шмат чым іншым займаюцца камунальнікі. У бланках журналістаў засталася нямала цікавых лічбаў, названых міністрам жыллёва-камунальнай гаспадаркі БССР А. Бязлюдавым, што характарызуюць работу галіны.

Напрыклад, аб'ём паслуг, аказаных насельніцтву, і рамонтна-будаўнічых работ вырас больш чым напаловіну ў параўнанні з мінулай пяцігодкай. Значнае развіццё атрымала ў дзесяцігадовы перыяд камунальная гаспадарка рэспублікі. На паліяпшэнне знешняга выгляду гарадоў і пасёлкаў рэспублікі за 5 гадоў было выдаткавана каля 260 мільёнаў рублёў...

Сучасны стан галіны вызначаюць тыя ж рысы — буйная індустрыяльная аснова, спецыялізацыя, чуйны адносіны да патрэб насельніцтва. ...А ці ўсё так добра ў сферы грамадскага сервісу? Безумоўна, не. Журналісты — народ асабліва прыдзірлівы і ўніклівы. Таму міністрам было зададзена шмат пытанняў, якія датычаць яшчэ нявырашаных праблем. Так, з нашага ўжытку пакуль што не знікла слова «дэфіцыт». Значыць, ёсць недаробкі ў сістэме гандлю. Нярэдка можна ўбачыць чаргі ля аkenцаў прыёмных пунктаў асобных дамоў быту, што сведчаць аб недастатковай вытворчай магутнасці майстэрняў. Яшчэ па-ранейшаму «героямі» бытавых фельетонаў у газетах застаюцца нядабны сантэхнік або фаназерны афіцыянт — трэба павышаць агульную культуру абслугоўвання. Але гэта — цяжкасці росту, і яны, безумоўна, будуць пераадолены, таксама як паспяхова мы справіліся і з іншымі, больш буйнымі і складанымі задачамі.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

Новы ўнівермаг у Зэльве Гродзенскай вобласці.

Аўтаматычная стыкоўка ў космасе

19 лістапада 1975 года ажыццёўлена аўтаматычная стыкоўка беспілотнага касмічнага карабля «Саюз-20», запушчанага 17 лістапада 1975 года, з арбітальнай навуковай станцыяй «Салют-4», якая знаходзіцца ў палёце з 26 снежня 1974 года.

Праграмай даследаванняў і эксперыментаў на станцыі «Салют-4» і карабля «Саюз-20» прадугледжваюцца далейшая адпрацоўка і выпрабаванні канструкцыі, агрэгатаў і бартавых сістэм касмічных апаратаў у сумесным палёце.

Пасля вывадзнення карабля «Саюз-20» на калязямную арбіту і маневравання былі ажыццёўлены ўзаемныя пошук, збліжэнне, прычальванне і стыкоўка яго са станцыяй.

Касмічны комплекс «Салют-4» — «Саюз-20» працягвае палёт на арбіце.

ЮБІЛЕЙ МАТЭМАТЫКА

Навуковая грамадскасць рэспублікі адзначыла 60-годдзе з дня нараджэння і 30-годдзе навуковай і педагагічнай дзейнасці заснавальніка беларускай алгебраічнай школы, акадэміка АН БССР, доктара фізіка-матэматычных навук прафесара Дзмітрыя Супруненкі.

У 1955 годзе ён абараніў доктарскую дысертацыю ў матэматычным інстытуце імя Сцяклова. А ўжо ў 1958 годзе быў абраны членам-карэспандэнтам АН БССР.

У 1972 годзе за сваю работу «Група матрыц» ён атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР. А ўсяго за час навуковай дзейнасці вучоны напісаў звыш 100 прац.

ВЫРАСЦЕ СТУДЭНЦКІ ГАРАДОК

У Пінску прынята рашэнне аб будаўніцтве новага навучальнага корпуса ўлікова-кредытнага тэхнікума. Будынак разлічаны на 630 навучэнцаў. Акрамя аўдыторыяў, у ім размесцяцца спартыўная і актывная залы, сталовая на 200 месцаў.

Побач з ўлікова-кредытным тэхнікумам будзе ўзведзены і новы чатырохпавярховы корпус тэхнікума мяса-малочнай прамысловасці.

БУІНЕЙШЫ У КРАІНЕ

Першую партыю новых магутных раскідвальнікаў вадкіх угнаенняў выпусціў будзе ў Бабруйску завод. Ён з'яўляецца галоўным прадпрыемствам вытворчага аб'яднання «Бабруйсксельмаш».

Будаўніцтва заводу прадугледжана Дырэктывам XXIV з'езда КПСС на пяцігадовым плане. З уводам у строй на поўную магутнасць ён стане самым буйным прадпрыемствам такога тыпу ў нашай краіне. Тут будзе выпускаць новыя 8-16-тонныя раскідвальнікі вадкіх, 10- і 16-тонныя раскідвальнікі арганічных угнаенняў.

МІКРАРАЁН БУДАЎНІКОУ

На ўскраіне Ашмян, якая прылягае да Мінскай шашы, за апошнія гады вырас мікрараён будаўнікоў. Тут узведзены адміністрацыйны будынак міжкалгасбуда, шматкватэрныя дамы для рабочых.

У бліжэйшы час пачнецца будаўніцтва трох шматкватэрных дамоў, дзіцячага сада-ясляў на 280 месцаў, магазіна. За імі на чарзе і іншыя аб'екты — сярэдняя школа, гандлёвы цэнтр, дзве дзіцячыя сад-яслі.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

КАК ПРЭОДОЛЕТЬ ДЕФИЦИТ РАБОЧЕЙ СИЛЫ?

Рациональное использование трудовых ресурсов — серьезная проблема, которая стоит сегодня перед советскими экономистами и хозяйственниками.

Долгое время наша промышленность получала рабочую силу в достаточном количестве. В последние годы обстановка изменилась. Сейчас у нас в народное хозяйство вовлечены практически все трудоспособные мужчины и четыре пятых трудоспособных женщин. За счет высвобождения людей из домашнего и личного подсобного хозяйства в нынешней пятилетке будет получено лишь 1,5

процента общего прироста трудовых ресурсов страны. Значительно сокращается и приток рабочей силы в промышленное производство из сельского хозяйства. Он составит за пятилетие лишь 8,5 процента.

Основным источником обеспечения народного хозяйства рабочей силой становится молодежь, за счет которой необходимо обеспечить примерно 90 процентов прироста трудовых ресурсов. Однако следует заметить, что юношей и девушек, способных пополнить трудовые ресурсы, в стране становится все меньше, так как число молодых

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

Вырабы Мінскага вытворчага аб'яднання «Гарызонт» — тэлевізар «Гарызонт-206» і радыёпрыёмнік «Акця» — удастоены дзяржаўнага Знака якасці. НА ЗДЫМКУ: мантажнікі цэха Марыя ГУЗ і Раіса НЯБОРСКАЯ на зборцы шасці тэлевізара «Гарызонт-107». Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ТКАНІНА З МЕТАЛУ

У вадзе не тоне, у агні не гарыць «шоўк», атрыманы ў адной з лабараторый Інстытута агульнай і неарганічнай хіміі АН БССР. Не баіцца ён таксама кіслот і шчолачай, а на трываласці пераўзыходзіць у некалькі разоў нават тытанавыя сплавы.

З яго можна шыць вогнетрывалую вопратку, рабіць цёплаізаляцыйныя матэрыялы для высокатэмпературных печэй, вырабляць фільтры і мноства іншых вырабаў, неабходных у народнай гаспадарцы.

— Тканіна з такім універсальным наборам уласцівасцей зроблена са злучэнняў металу з дапамогай прастай і таннай тэхналогіі. — расказвае кіраўнік работ, доктар хімічных навук, прафесар І. Ярмоленка. — На кожнай стадыі яе мы атрымліваем валакно са сваімі спецыфічнымі, зададзенымі ўласцівасцямі, якія таксама маюць вялікае прыкладное значэнне. Цяпер з намі супрацоўнічаюць пятаццаць галіновых навукова-даследчых устаноў.

Такая вялікая цікавасць вучоных і работнікаў вытворчасці да цуда-валакна глумачыцца лёгка. Сучасная тэхніка патрабіць стварэння матэрыялаў, здольных працістаяць высокім і нізкім тэмпературам, агрэсіўным асяроддзям, ціску. І не выпадкова хімікі звярнулі ўвагу на вугляродныя валакны, якія маюць павышаную, у параўнанні з металам, трываласць і пружкасць, высокую электраправоднасць. Аднак яны былі хімічна інертныя, а спосаб іх вытворчасці вельмі дарагім.

У лабараторыі прафесара Ярмоленкі быў распрацаваны метады злучэння вугляроднага валакна з металам і атрыманы металавугляродныя валакны з рознымі зададзенымі ўласцівасцямі. Так, упершыню былі створаны матэрыялы, якія знайшлі выкарыстанне як фільтры і паглынальнікі, сталі штучнай глебай для вырошчвання раслін, могуць выкарыстоўвацца для электра- і электрамагнітнай аховы, перспектывныя як электраагравальныя элементы.

Калі ж зусім выдаліць з такога валакна вуглярод, то народзіцца новы, незвычайны матэрыял — той самы «шоўк», з якога можна шыць любы «вопраткі».

Цяпер супрацоўнікі лабараторыі працуюць над стварэннем новых матэрыялаў з зададзенымі ўласцівасцямі, расшырэннем галін іх выкарыстання.

В. БІРУКОУ.

Чаму адзін чалавек і ў стогадовым узросце захоўвае ясны розум і добрую працаздольнасць, а другі ўжо ў шэсцьдзесят выглядае слабым старым? Якім вы будзеце ў семдзесят гадоў — мудрым і добрым, жыццярэдасным чалавекам, які ўсё паспявае зрабіць? А можа, станеце разглядаць уласную старасць толькі як збор хвароб? Што вядома навуцы аб прычынах старэння арганізма і якія сродкі маюць урачы, каб аддаліць старасць, прадоўжыць актыўнае жыццё чалавека? Усяго 60 гадоў назад вядомы вучоны І. Мечнікаў пісаў, што дастаткова некалькіх радкоў, каб выкласці нашы звесткі аб старасці, так мала мы ведаем аб ёй. А што можна сказаць аб гэтым сёння? — з гэтага пытання пачалася наша гутарка з вучоным сакратаром сектара геранталогіі пры АН БССР, кандыдатам медыцынскіх навук Леанідам ЛАБАНКОМ.

— На жаль, сучасная геранталогія пакуль яшчэ падобна на недапісаную кнігу, хоць пошукамі «эліксіру вечнай маладосці» займаліся яшчэ ў старажытныя часы. Дакладныя рэкамендацыі, кіруючыся якімі можна прадоўжыць жыццё, няма і да гэтага часу. Але вучоныя вядуць барацьбу па чатырох напрамках: супраць нерухамага спосабу жыцця, перахадзіць, эмацыянальнага перанпружання і сур'ёзнага ўплыву некаторых фактараў навакольнага асяроддзя. Словам, спосаб жыцця ўплывае і на падоўжэнне жыцця, і на «якасць старасці». Магу сказаць, што аматары смачна і шмат паесці скарочаюць дні свайго жыцця гэтым, здавалася б, нявінным захваленнем. Як паказалі даследаванні, худыя людзі жывуць даўжэй, чым поўныя, менш хварэюць і радзей церпяць

ад атэрасклерозу. Пажылым неабходна есці ўсё, але трэба абмяжоўваць спажыванне некаторых прадуктаў, напрыклад, цукру, лішак якога садзейнічае развіццю атэрасклерозу. Вельмі карысны нястлы тварог, які выконвае ролю «дворніка», што вымятае шлакі з печані. Адаваць перавагу трэба малочным прадуктам, ягадам, жытняму хлебам і расліннаму маслу. Гародніна, садавіна і мёд таксама неабходны пажылому чалавеку. Пераяданне вядзе да павелічэння вагі цела.

— Нашу краіну называюць «цэнтрам даўгажыцця» Зямлі. На тэрыторыі ССР зарэгістраваны доўгажыцхары, якім 120—140 і 150 гадоў. Ці ўяўляе Беларусь у гэтым плане цікавасць для геранталагаў?

— У Міжнародны год жанчыны асабліва прыемна паведаміць, што працягласць жыцця жанчын у Беларусі — самая высокая ў свеце. У сярэднім яна роўная 76 гадам. Цяпер у БССР каля тысячы доўгажыцхароў, тры чвэрці якіх складаюць жанчыны. Ёсць некалькі сямейных пар, якія згулялі брыльянтавыя вяселлі. Мы выдзелілі зоны з найбольш высокім даўгажыццем. Гэта Віцебская, Магілёўская, Гомельская вобласці. Яны будуць старанна вывучацца.

— А чым растлумачыць, што сярэдняя працягласць жыцця жанчын вышэй, чым мужчын?

— Геранталагі пакуль не могуць адказаць на гэта пытанне, але думаюць над ім. Пэўную ролю адыгрывае тое, што мужчыны сярэдняга ўзросту больш падвержаны траўматызму і сардэчна-сасудзістым захворванням. Уплывае і прыхільнасць мужчын да курэння і алкаголю — прывычак, якія прыбаўляюць зморшчын і хвароб. Павінен, аднак, заўва-

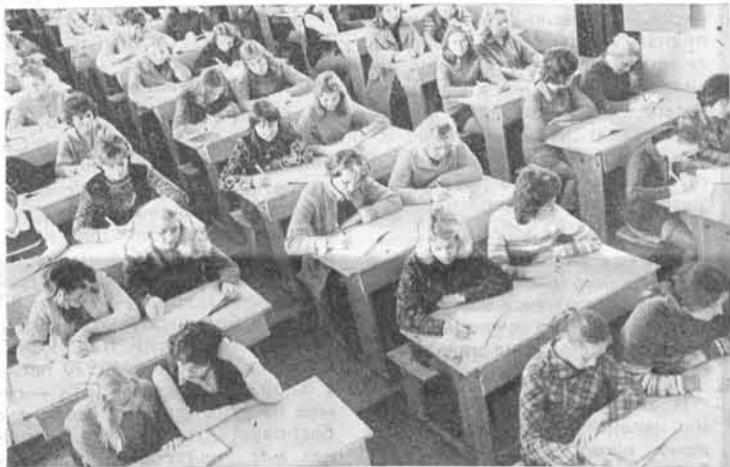
жыць, што перавага жаночага даўгажыцця не паўсюдная з'ява. Праводзячы абследаванне ў розных абласцях ССР, вучоныя заўважылі, што хоць жанчыны і жывуць даўжэй, але здароўе ў іх горшае, чым у мужчын-доўгажыцхароў. І ўсё-такі яны жывуць даўжэй. Відаць, самай прыродай жанчыне адпушчана больш гадоў — як прадаўжальніцы роду, паколькі ў працэсе эвалюцыйнага развіцця яна заўсёды была больш неабходна чалавеку як маці.

Працягласць жыцця цесна звязана і з сацыяльна-эканамічнымі фактарамі. За гады Савецкай улады сярэдняя працягласць жыцця людзей павялічылася амаль удвая і раўняецца 70 гадам.

— Што сёння перадала наша навука медыкам для ўмацавання здароўя пажылых людзей?

— У апошні час герыятрыя (вобласць медыцыны, якая займаецца лячэннем старых людзей) узабагацілася многімі сродкамі. Гэта перш за ўсё спецыяльныя прэпараты, якія паляпшаюць прыстасавальныя магчымасці арганізма. Шырока выкарыстоўваецца таксама тканкавая і гармонатэрапія. Нарэшце, амінакіслоты, якія паляпшаюць магчымасці біясінтэзу жывога бялка ў старасці. Біяхімікамі нашага сектара зроблена вельмі цікавае заключэнне — у старасці арганізм як бы становіцца скарбонкай металаў. Зусім верагодна, што выкарыстанне камплекснаў — рэчываў, якія дапамагаюць выводзіць іх з арганізма, у нейкай меры дапаможа затармазіць працэсы старэння. Існуе і мноства зялёных сямброў — вітамінаў і траўляючых лекавых раслін. Але не трэба забываць і народную мудрасць: сакрэт падаўжэння жыцця заключаецца ў тым, каб яго не ўкарачваць.

Л. ЛАМСАДЗЕ.

Магілёў становіцца вялікім студэнцкім горадам, навуковым цэнтрам. За пяцігодку тут адкрыты тэхналагічны інстытут і практна-канструктарскі інстытут спецыяльнай тэхналагічнай аснасткі, аўтаматызацыі і механізацыі Міністэрства машынабудавання для жывёлагадоўлі і кормавыворчасці ССР. Тут справілі наваселле

Філіялы двух інстытутаў Акадэміі навук Беларускай ССР — фізіка-тэхнічнага і фізікі. НА ЗДЫМКАХ: у аўдыторыі Магілёўскага тэхналагічнага інстытута; магілёўскі філіял Інстытута фізікі АН БССР, за работай — прафесар, член-карэспандэнт АН БССР А. ГАНЧАРЭНКА. Фота Ч. МЕЗІНА.

АДКРЫЦЦЁ ХІМІКАЎ

Важнае адкрыццё ў галіне тэарэтычнай арганічнай хіміі зарэгістравана Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў ССР па справах вынаходстваў і адкрыццяў. Яно зроблена дырэктарам Інстытута біяаргані-

най хіміі АН БССР, акадэмікам АН БССР А. Ахрэмам і яго вучнямі. Вучоныя выявілі раней не вядомую з'яву рухомасці дэяльных сувязей у цыклічных дыянавых сістэмах.

Злучэнні, аб якіх ідзе гутарка, шырока выкарыстоўваюцца як зыходныя прадукты для сінтэзу многіх важных рэчываў, такіх, напрыклад, як палімеры і лекавыя прэпараты. Будова іх малекул лічылася дастаткова вивучанай і нязменнай.

Але часам даследчыкі, якія працуюць з гэтымі злучэннямі, сутыкнуліся з вельмі дзіўнай з'явай, калі замест чакаемага прадукту рэакцыі раптам атрымлівалася сумесь з трох ізамераў — злучэнняў аднолькавага саставу, але розных па структуры.

Для растлумачэння такога нечаканага выніку вучоныя выказалі гіпотэзу аб рухомасці дэяльных сувязей унутры малекулы пад уздзеяннем цяпла.

Старанная праверка з дапамогай сучасных хімічных і фізічных метадаў пацвердзіла яе справядлівасць.

Адкрыццё істотна змяніла ўяўленні хімікаў аб устойлівасці і рэактыўнай здольнасці гэтага класа арганічных злучэнняў. У выніку даследаванняў створаны новыя злучэнні, якія маюць вялікае практычнае значэнне, — у прыватнасці, сінтэзаваны эфектыўныя рэгулятары росту раслін і іншыя рэчывы.

людей, продолжающих учебу после 16 лет, быстро растет. С 1940 по 1974 год, например, количество обучавшихся с отрывом от производства в высших и средних учебных заведениях увеличилось почти в четыре раза.

Выдвинутый XXIV съездом КПСС курс на значительный подъем материального и культурного уровня жизни советского народа потребовал перераспределения трудовых ресурсов в пользу сферы обслуживания, здравоохранения, просвещения. В конце текущей пятилетки, по свидетельству экономистов, при общем приросте числа занятых в народном хозяйстве на 8,4 процента количество занятых в отраслях материального производства возрастет на 5,2 процента, а в непроизводственной сфере — на 19,2 процента. Следует учесть и такой

фактор. Число пенсионеров с 1941 года увеличилось в стране с четырех миллионов до 44,3 миллиона человек на начало 1975 года. Это обстоятельство, свидетельствуя о растущем благосостоянии народа и улучшении системы здравоохранения, означает также то, что большая группа людей исключается из сферы активного производства.

Усложняет решение проблемы трудовых ресурсов и текущее кадров.

Каковы же пути решения проблемы трудовых ресурсов в стране?

Наши хозяйственники и ученые-экономисты в первую очередь обращают внимание на повышение производительности труда. Только за четыре года девятой пятилетки рост производительности труда в отраслях материального производства в стране

обеспечил экономиию живого труда более 17 миллионов человек. Такая экономия весьма ощутима.

Главное направление в повышении производительности труда — внедрение комплексной механизации и автоматизации. Большое значение имеет также научная организация труда. Только в нынешней пятилетке осуществление намеченных мероприятий по научной организации труда позволит сократить потребности в дополнительных трудовых ресурсах в целом по стране более чем на два миллиона человек.

Разрешению проблемы трудовых ресурсов будет, разумеется, способствовать и более рациональное размещение производств, развитие промышленности в малых и средних городах.

Немаловажное значение имеет качественная сторона

трудовых ресурсов страны — соответствие их уровню современного развития науки и техники. У нас основной формой подготовки квалифицированных рабочих кадров является государственная система профессионально-технического образования. В этой системе готовятся специалисты 1100 профессий. Профессионально-технические училища с момента их создания подготовили для народного хозяйства более 30 миллионов молодых рабочих.

И, наконец, о текущих кадрах. В чем причины этого явления? В известной степени они субъективны: человек ищет себе работу по душе. В больших городах, например, одной из причин становится порой улучшение жилищных условий.

При переходе с предприятия на предприятие человек, по подсчетам специалистов,

не работает 14—15, а иногда и больше дней. Каждые двое из пяти, т. е. 40 процентов людей, поменяв место работы, одновременно меняют и профессию, что требует дополнительных расходов и времени на обучение. В период же адаптации в новом коллективе у работника производительность труда, как правило, ниже, чем на прежнем месте.

Конечно, административными мерами проблему текучести кадров решить нельзя. Для закрепления квалифицированных специалистов на предприятиях нужна продуманная система мер экономического и морального порядка.

Поиск же оптимального решения серьезнейшей проблемы трудовых ресурсов ведется по всем направлениям.

Геннадий ПИСАРЕВСКИЙ.
АПН.

ПОМНІК НАРОДУ ВЯЛІКАЙ КРАІНЫ

◆ ВЕЧНАЯ КАШТОУНАСЦЬ СЦІПЛЫХ ЭКСПАНАТАУ
◆ 1902—ГОД ЗАСНАВАННЯ ЛЕНІНГРАДСКАГА ЭТНАГРАФІЧНАГА МУЗЕЯ ◆ ЯК ЗЫРАЛАСЯ БЕЛАРУСКАЯ КАЛЕКЦЫЯ
◆ ПОСПЕХ НА МІЖНАРОДНЫХ ВЫСТАўКАХ ◆

Ці трэба глумачыць, чаму мільёны людзей захапляюцца мастацкімі скарбамі Эрмітажа—калекцыямі жывапісу і скульптуры, фарфору і прыкладнага мастацтва, манет і медалёў, усім тым, чым славіцца гэты выдатны музей? Тут—увесь свет у помніках мастацтва.

У этнаграфічным музеі—экспанаты сціплыя. Саха, кросны, казахская юрта, лапці, узорны ручнік. Але для нас гэтыя прадметы маюць вечную каштоўнасць, таму што з іх дапамогай у людзей выходзіць павага да самых простых рэчаў, прылад працы і хатняга рыштунку, спасцігаецца навука аб паходжанні, рассяленні і культурна-гістарычных сувязях народаў, якія жывуць на тэрыторыі нашай многанацыянальнай дзяржавы.

У задачы музея этнаграфіі не ўваходзіць паказ рэвалюцыйнай барацьбы народаў. Мы бачым толькі яе вынікі. Зноў жа рэчы, простыя рэчы, што акружаюць чалавека ў яго паўсядзённым жыцці, расказваюць пра дабрабыт і дастатак, што прыйшлі ў нашы хаты, юрты, ярангі з перамогай народнай улады.

Працэс змены адных этнічных груп другімі адбываецца вельмі марудна, затое дынамічнай з'яўляецца культура народаў, усё тое, што характарызуе іх побыт. Асабліва хутка адбываецца змена ў наш час.

Яшчэ жывыя людзі, якія, прыйшоўшы ў музей, успомняць карціны свайго дзяцінства і юнацтва. «Падумаць толькі, як хутка мяняецца жыццё, — скажуць яны, спыніўшыся ля беднай сялянскай хаты. — Гэта ж яшчэ і мы пагарвалі прылучыне, у лапцах пахадзілі!»

А для дапытлівых хлапчукоў і дзяўчынак, якія прыходзяць з настаўніцай пасля ўрокаў на экскурсію, усё, што яны тут бачаць, — гісторыя. Знаёмства з музейнымі экспанатамі дапамагае ім уявіць мінулае, і перад імі нібы ажываюць старонкі школьнага падручніка. Сюды прыходзяць дзеянцы мастацтваў, работнікі кіно і тэатра, праводзяць у залах і запасніках гадзіны і дні, разглядаюць і замалёўваюць касцюмы, прадметы побыту той эпохі, якая ўзнаўляецца на сцэне ці экране. Для мадэльераў, вучняў швейных прадпрыемстваў праводзяцца ў музеі заняткі, у час якіх яны вывучаюць адзенне, абутак былых часоў, каб у новых мадэлях сучаснага адзення выкарыстаць матывы вечна прыгожага гарманічнага народнага касцюма.

Ленінградскі Дзяржаўны музей этнаграфіі народаў Савецкага Саюза—самая вялікая ў нашай краіне навукова-і культурна-асветная ўстанова, дзе сабраны, вывучаюцца і экспануюцца калекцыі матэрыяльнай і духоўнай культуры розных народаў. Заснаваны ён быў у 1902 годзе як этнаграфічны аддзел Рускага музея, і стварэннем яго пакладзены пачатак сістэматызаванаму даследаванню побыту шматлікіх плямёнаў і народаў Расіі. Аднак больш як дваццаць гадоў аддзел займаўся толькі навукова-даследчай работай і збіраннем. Упершыню для наведвання этнаграфічны аддзел адкрыўся ў 1923 годзе, пры Савецкай уладзе. І ў той час газеты пісалі, што «адкрыты буйнейшы помнік працоўнаму народу вялікай краіны». У такой многанацыя-

нальнай дзяржаве, як Савецкая, гэта была сапраўды вельмі значная падзея.

У 1934 годзе этнаграфічны аддзел быў ператвораны ў самастойны музей, а ў 1948 годзе, калі ў яго былі ўключаны фонды маскоўскага Музея народаў СССР, ён стаў называцца Дзяржаўны музей этнаграфіі народаў СССР.

У Беларусі першымі збіральнікамі калекцыяў для этнаграфічнага аддзела Рускага музея ў дарэвалюцыйны час былі вядомыя этнографы-фалькларысты Е. Раманаў, А. Сержпутоўскі, П. Шэйн. Е. Раманаў сабраў і перадаў музею адзенне, музычныя інструменты, гліняны посуд. А. Сержпутоўскі прывёз з былой Мінскай губерні земляробчыя прылады працы, прадметы хатняга побыту і таксама адзенне. Многія з гэтых экспанатаў і ўвайшлі ў беларускую экспазіцыю першай этнаграфічнай выстаўкі. Восем як ацэньвалася спецыялістамі ў той час гэта экспазіцыя: «Беларускія калекцыі сабраны даволі падрабязна і сістэматызавана, карціна беларускага быту атрымліваецца даволі поўная. Манекны размешчаны ў чатырох шафах і дазваляюць прасачыць агульныя змены касцюма ў напрамку з захаду на ўсход, даючы варыянты параўнаўча аднастайнага адзення і дазваляючы рабіць некаторыя цікавыя супастаўленні з касцюмамі паўночнай Украіны, асабліва ўкраінскага Палесся, а роўным чынам у заходняй частцы з касцюмамі Польшчы. Трэба адзначыць прадметы, якія маюць дачыненне да бортніцтва, вельмі прымітыўныя сельскагаспадарчыя прылады і беднасьце керамікі. З асобных прадметаў трэба адзначыць беларускую батлейку, якая добра захавалася, пры ёй вялікая калекцыя дзеючых асоб».

Батлейка — беларускі народны тэатр лялек—вядома з XVI стагоддзя. Узнікненне яе было звязана з рэлігійнымі святамі, але паступова батлейка з рук царкоўнікаў пераходзіць да мяшчан і сялян і становіцца цалкам народнай. Сцэнай служыла двухпавярховая скрынка, што нагадвала царкву або хату, лялькі былі драўляныя.

— Гэта адзін з нямногіх экзэмпляраў батлейкі, што захаваліся да нашых дзён, — звяртаючы маю ўвагу на ўнікальны экспанат, сказала Лідзія Мышастая, якая была маім гідам па музею. Яшчэ нядаўна Лідзія Андрэеўна жыла і працавала ў Гомелі, сама многа ездзіла па вёсках, знаёмлілася з умельцамі, прывозіла для абласнога Дома народнай творчасці цікавыя экспанаты. Потым дзяўчына паступіла вучыцца на вярчэнне аддзяленне Інстытута жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя Рэпіна, пераехала ў Ленінград, была запрошана на работу ў этнаграфічны музей. Лідзія Андрэеўна з тых людзей, якія прыходзяць у захапленне ад старажытнага палінялага ўзору на ручніку, разумеючы гарманічнасць гэтага ўзору, ацэньваючы густ ткачыні. Яна шчыра радуецца, што з апошняй экспедыцыі прывезла некалькі даўбленых вулляў.

— Я думаю, што ім больш як сто год, — расказвае Лідзія Андрэеўна. — Мы знайшлі іх у сяле Вароніна Жыткавіцкага раёна ў сямідзеся-

[Заканчэнне на 7-й стар.]

Віцебск. Маскоўскі праспект.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

дома, роўныя ў сваіх правах па канстытуцыі, але гэта роўнасць фармальная.

У сацыялістычным грамадстве такога падзелу няма, бо тут ліквідавана прыватная ўласнасць. Савецкі чалавек жыве плёнам працы сваіх рук, ён ажыццяўляе ўладу ў краіне, ён валодае ўсімі матэрыяльнымі багаццямі і ўдзельнічае ў размеркаванні іх. Таму ў нас існуе сацыяльная роўнасць, а гэта значыць і раўнапраўе — не фармальнае, а фактычнае.

Як бачыць, абстрактнага чалавека няма — ёсць сацыяльная істота, канкрэтны чалавек ва ўмовах канкрэтнага ладу. А гэта значыць, што існуюць і канкрэтныя правы, а не нейкая абстракцыя.

Правоў Форда ці Рафелера мы чапаць не будзем — яны яшчэ ніколі не скардзіліся на бяспраўе. Пацікавімся, як абстаіць справа з правамі працоўных людзей. Што для іх самае істотнае і самае важнае ў жыцці? У першую чаргу права на працу, якая дае хлеб надзеі. Не менш важным з'яўляецца права на адпачынак, на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці і ў выпадку страты працаздольнасці, права на адукацыю.

У Савецкім Саюзе гэтыя правы гарантаваны Канстытуцыяй СССР. І гарантаваны не на словах — ажыццяўленне іх забяспечваецца ўсёй сутнасцю сацыялістычнага ладу. Месцы працы і адпачынку — заводы, фабрыкі, зямля і яе нетры, а таксама санаторыі, дамы адпачынку, клубы і г. д.—у нас агульнанародныя, а не прыватныя, яны служаць кожнаму з нас, а не тым, хто хацеў бы валодаць імі дзеля эксплуатацыі і прыбытку.

Сацыялістычная арганізацыя народнай гаспадаркі і ліквідацыя магчымасці гаспадарчых крызісаў назаўсёды скончылі з беспрацоўем. Сёння, напрыклад, калі ў капіталістычным свеце 15 мільёнаў чалавек выкінуты з вытворчасці, ні аднаму савецкаму чалавеку не пагражае гэткае гартнае становішча.

Рэальную гарантыю мае і права на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці і ў выпадку хваробы, інваліднасці — гэта сацыяльнае страхаванне за кошт дзяржавы, бясплатнае медыцынскае абслугоўванне. Права на адукацыю азначае абавязковую сярэднюю адукацыю і магчымасць бясплатна вучыцца ва ўсіх навучальных установах краіны, атрымліваючы ў дадатак стыпендыю.

Правы чалавека... Каго—мужчыны ці жанчыны? У прававых адносінах паміж імі ў нас няма ніякай розніцы, бо савец-

кая жанчына карыстаецца роўнымі правамі з мужчынам ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця. Гэта ж сама ў нас устаноўлена поўнае раўнапраўе людзей усіх нацыянальнасцей і рас, усіх веравызнанняў. Канстытуцыя СССР гарантуе таксама недамыкальнасць асобы і жыцця грамадзян, а тайна перапіскі ахоўваецца законам.

І вось на Захадзе ва ўсю моц крычаць аб тым, нібыта ў Савецкім Саюзе адсутнічае раўнапраўе, быццам у нас парушаюцца правы чалавека. Крык гэты раздаецца там, дзе людзі нават не могуць марыць аб такіх правах, як у савецкіх грамадзян. Звярніце ўвагу: 8,5 мільёна беспрацоўных у ЗША, па мільёну ў Англіі, Італіі і ФРГ, 830 тысяч у Францыі, 920 тысяч у Японіі... Што гэта? Гэта — самае несправядлівае і жорсткае бяспраўе! Хто ў заходніх краінах мае найлепшую магчымасць вучыцца? Дзеці багатых. Хто ў ЗША ці ў Англіі выконвае самую чорную і самую горшую работу? Негры, так званыя каляровыя грамадзяне. Каго ў Паўночнай Ірландыі знішчаюць фізічна? Католікаў. Каму ў Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі забараняюць займаць дзяржаўныя пасады? Камуністам і людзям з левымі, прагрэсіўнымі поглядамі. Гэта і ёсць нераўнапраўе, гэта і ёсць эксплуатацыя і дыскрымінацыя адных другімі.

Аб правах савецкіх грамадзян безупынна піша амерыканская прэса: у СССР, маўляў, яны парушаюцца, у ЗША — ахоўваюцца. Але ў сапраўднасці ўсё выглядае якраз наадварот. Гэта не ў Савецкім Саюзе, а ў «свабодных» і «дэмакратычных» Злучаных Штатах ЦРУ і ФБР соваюць нос у перапіску мільёнаў грамадзян, тайна сочаць за імі і нават забіваюць з-за вугла. Восем толькі адзін факт, прычым не выдуманая «чырвоная прапаганда», а ўзяты з часопіса «Тайм»: высокапастаўлены ўрадавы чыноўнікі Говард Хант і Гордан Лідзі разам з супрацоўнікамі ЦРУ рыхтавалі забойства аглядальніка «Вашынгтон пост» Джэка Андэрсона. «Сам Андэрсан сказаў, — піша «Тайм», — што ён атрымаў некалькі пісем з пагрозамі расправіцца з ім за публікацыю выкрывальных артыкулаў палітычнага характару ад... мафіі, але быў цалкам збіты з панталыку, даведаўшыся, што аб яго атручэнні думалі высокапастаўленыя чыны адміністрацыі». Восем такіх правы чалавека па-амерыканску...

Такіх «правоў» у нашай краіне, на шчасце, няма. У нас ні-

хто не мае права на самасуд на арганізаваны бандытызм, гандаль зброяй ці атрутай, на распаўсюджванне парнаграфіі, на дэмаралізацыю грамадства.

І вось тут узнікае пытанне: а чаму сродкі масавай інфармацыі імперыялістычных дзяржаў так заклапочаны правамі чалавека ў СССР? Няўжо там начэй не спаць, а думаюць толькі аб нашым дабрабыце, аб нашым шчасці, аб удасканаленні сацыялістычнага правапарадку?

Адказ на гэта пытанне можна знайсці ў паведамленнях прэсы аб антысавецкім спектаклі, які быў пастанавлены нядаўна сіяністамі ў Капенгагене пад рэжысурай іх вядомага агента і шпіёна Сімона Візенталя. Сабраныя ў памяшканні дацкага парламента члены так званых «аб'яднанага савета бежанцаў з краін Усходняй Еўропы», а дакладней недабрыя фашысты, злачынцы і здраднікі, абмяркоўвалі пытанне аб «парушэнні правоў чалавека» ў СССР. Размова ішла аб праве на варажую, антысавецкую дзейнасць унутры нашай краіны. Усё аб'яўлялася па загадзя спланаванаму сцэнарыю. Французскі драматург (між іншым, таксама сіяніст) Іянеску патрабаваў абмеркаваць пытанне аб... гомасексуалізме — яго, маўляў, камуністы не прызнаюць, таму трэба адстаяць гэтак «важныя права»...

Варажоя Савецкаму Саюзу заходняя прапаганда праяўляе самыя сардэчныя клопаты аб здрадніках тыпу Сахарова, кримінальніках, злачынцах, гомасексуалістах, сіянісцкіх правакатарах — усіх тых адшчэпенцах, якія прыносяць нашаму грамадству шкоду, якія распаўсюджаюць маральную гніль. За «правы» такіх людзей імперыялістычная прапаганда гарой стаіць, на падтрымку іх яна не шкадуе ні сіл, ні грошай. Гэта, мы разумеем, не дабрачынная, а злачынная, падрыўная антысавецкая работа.

Вось чаму, калі на Захадзе ўздываецца чарговая прапаганда дыскакая хваля хлусні аб «парушэнні правоў чалавека ў СССР», не трэба прымаць гэтыя выдумкі за чыстую манету. Нашы ідэалагічныя праціўнікі клопоцяцца не аб чалавеку, а аб здрадніках і злачынцах, і адстаяваюць яны не канстытуцыйныя правы, а любыя правапарушэнні. І таму гэта прапаганда гвалціць здаровы сэнс, хлусню выдае за праўду, а белае за чорнае. Такая прафесія антысавецкіх прапагандыстаў, такі іх хлеб.

«Голас Радзімы»

THE Soviet people have just celebrated their national holiday—the 58th anniversary of the Great October Socialist Revolution. It has coincided with preparations for the 25th Congress of the CPSU, a major event for our society. As always, there was an anniversary meeting at the Kremlin Palace of Congresses on November 6, the eve of the holiday. It was attended by Leonid Brezhnev, Nikolai Podgorny, Alexei Kosygin and other Party and government leaders. The anniversary report was made by Arvids Pelše, Member of the

Great Britain, France, the FRG, Italy and other Common Market countries put together.

In our socialist state, much attention is directed to satisfying the people's desire to learn more and improve their cultural standards. More than one-third of the population are attending general, secondary specialized and higher schools. Universal 10-year education has now been introduced almost everywhere. Close to two million people with higher and specialized secondary education graduate annually.

Summing up the results of

East. „The key conditions for this," the speaker pointed out, „are a withdrawal of Israeli troops from all the territories Israel occupied in 1967 and the ensuring of the legitimate rights of the Arab people of Palestine. It is only these, and not partial measures and halfmeasures that will lead to a genuine settlement of the Middle East problem."

Speaking of the benefits of detente and the change in USSR-USA relations, Arvids Pelše stressed that the enemies of detente have not laid down their arms and do not stop

Our National Holiday

Politbureau of the Central Committee of the CPSU.

The report presents the contrast between the dynamic progress of the Soviet economy and the crisis in the capitalist world in stark relief. The advantages in the socialist system of management and the free, constructive effort of millions of people have ensured a high rate of national development. The USSR now ranks first in the world in oil production, pig-iron and steel smelting, in tractors, cement, mineral fertilizer, cottons and wools, leather footwear, sugar, milk and butter.

Almost two thousand large industrial enterprises, including the Krasnoyarsk Hydroelectric Power Station, the world's largest, and the mammoth Volzhsk Automobile Plant, went into operation during the recent five-year period. „Let us, comrades, pause and ponder over this figure," said Arvids Pelše, „—two thousand new factories and mills! What tremendous industrial might we have here—the economic potential of a whole state!"

However, it is not development in itself, but the purpose it serves that is important. „In our socialist state," Arvids Pelše noted, „all the wealth created by the people is at their full and sovereign disposal and serves their well-being." During the current five-year period wage increases and other measures have raised real incomes for more than 75 million Soviet people. Pensions, stipends and other grants have been considerably increased for more than 40 million people. The people's diet has improved, they are better clothed and are buying more durables. Eleven million people moved into new flats during the first ten months of 1975. Total housing construction in the USSR is greater than in

the USSR's social and economic progress, the speaker stated to great applause: „There are still some people in the West who like to speculate on the question of human rights and in this connection shoot arrows of criticism at this country. But they will not succeed in finding any vulnerable target here. Human rights in this country are quite real and effective. They are guaranteed and ensured by the socialist system, by genuine people's power more fully and effectively than in any capitalist country." Such phenomena as reduced production, unemployment and inflation do not exist in the Soviet Union and other fraternal socialist countries.

This atmosphere is facilitated by the 24th CPSU Congress's insistently implemented Peace Programme. Soviet people have approved the results of the All-European Conference on Security and Cooperation, which was convened on Soviet initiative and thanks to the tireless efforts of the Soviet Union. The speaker stressed that the task now is to put into practice the Helsinki agreements, to supplement political detente with military detente, to stop the arms race and make real progress in disarmament. This is precisely what motivates the new Soviet peace initiatives at the recent UN General Assembly session: the suggestion addressed to all states to prohibit the development and production of new types and new systems of mass-destruction weapons, the suggestion to conclude a treaty on the complete and universal banning of nuclear testing.

A vital problem is the liquidation of hotbeds of military and political tension. The Soviet Union is fully determined to contribute in every way to the establishment of a just and lasting peace in the Middle

East. „The key conditions for this," the speaker pointed out, „are a withdrawal of Israeli troops from all the territories Israel occupied in 1967 and the ensuring of the legitimate rights of the Arab people of Palestine. It is only these, and not partial measures and halfmeasures that will lead to a genuine settlement of the Middle East problem."

Speaking of the benefits of detente and the change in USSR-USA relations, Arvids Pelše stressed that the enemies of detente have not laid down their arms and do not stop short of intervention into the internal affairs of other peoples. It is appropriate to mention here that the Soviet Union invariably combines the desire for relaxation and peace with the resolute support for victims of imperialist aggression and for the struggle waged by national-liberation movements. „The triumph of the liberation movement in Indochina," the speaker said, „strikingly illustrates the truth that, relying on the assistance and support from the socialist countries and all progressive and peace-loving forces, nations can successfully defend from imperialist encroachments their freedom and their right to a peaceful life and social progress."

CRIME PREVENTION IN THE USSR

Prevention is an important component in fighting crime in the Soviet Union. State organs and different public organizations strive to remove the causes conducive to criminal acts, and create conditions which preclude crimes.

We shall discuss the main types of crime prevention.

In actual criminal cases the organs of preliminary investigation and the court are obliged not only to establish all facts relevant to the criminal offense and the character of the criminal, but to uncover the causes and conditions which were conducive to the crime under investigation. This is necessary in order to take specific measures towards preventing similar crimes in the future. The said bodies forward written notifications to the appropriate enterprises, offices and organizations. The managers or executives of the latter are obliged to take the necessary measures upon receipt of these notifications.

An important measure of crime prevention are assizes which frequently hear cases of offenses in a given area.

For instance, in one rural region the use of illegal methods for catching valuable species of fish became widespread. The organs of the procurator investigated the affairs of several poachers who were brought up for trial.

The case was examined at the club house in the district's centre in the presence of a large number of local residents. Speeches were made by the procurator, the lay plaintiff and the defence, and the witnesses were examined. According to the court's verdict, the criminals were sentenced to corrective labour.

Also important in crime prevention is the dissemination of legal knowledge: lectures, special publications in periodicals („From the courtroom", etc.), talks by lawyers on TV and radio programmes, etc. All jurists—judges, procurators, investigators, and barristers—participate in the legal education of the population. For all of them this type of work is a professional and public duty. Particular attention is devoted to the legal education of the younger generation.

An important contribution to crime prevention is made by law scholars. For more than a decade research has been conducted at the All-Union Research Institute of Crime Causes and Prevention. The Institute has divisions which specialize in the causes and prevention of juvenile delinquency, economic crimes, malfeasance, assault and battery, etc.

Besides this, an important place in crime prevention in the USSR is played by different public organizations: comrades' courts and commissions for minors.

Crime prevention is bringing about tangible results. It helps reduce the number of crimes and offenders and leads to a reduction of grave crimes.

Dzhan KHAN-MAGOMEDOV,
Candidate of Science (Law)

“YOUR STREETS ARE SAFE”

It happened last summer at the Yubileynaya Hotel. Anita Spivak, Rosa Nelson, Polina Ivashchenko and Maria Grebenyuk, Canadian tourists, decided to take a stroll through Minsk at night. But they wouldn't just get up and go. First they studied the street scene from the hotel window—were there any people passing by, and were women among them? When they concluded that all was okay, that the street was not deserted at night, the women mustered up their courage and ventured forth.

The next day Anita Spivak said:

„It's amazing! Your people walk through the streets late at night and aren't afraid. Women don't seem to worry about their purses or jewellery being robbed. We also saw old people and children well on into the night. Is it like this in all your cities?"

Of course, it's the same in all our cities. We can't imagine that it could be otherwise. However, since it seems so surprising to foreigners, especially Americans and Canadians, I'd like to tell you something about Minsk at night.

The Canadian women had no reason to be afraid. You can walk in our city—just like in Grodno, Brest, Gomel, Vitebsk or any other Byelorussian city—throughout the night, without any fear of violence.

Of course, not all Minsk residents go for a stroll at night. Some prefer to sit at home, watching TV, studying, doing chores or reading. But many people go out during the evening to pass away the time in the streets, parks or

gardens. Leninsky, Pushkinsky and Partizansky Avenues, Karl Marx Street and Chelyuskinty Park are crowded well into the night, above all with young people.

The prettiest streets are the most crowded ones at night, of course. The theatres and cinemas come next in popularity. The audiences at the Byelorussian or the Russian drama theatres include farmers from the nearby villages, as well as Minsk residents. If you take a look at any of our big restaurants around midnight, you are bound to see a newlywed couple leaving, and that means a wedding was held there. People are safe to leave a restaurant at that hour.

Public order squads which patrol the streets at night, wearing red armbands, are made up of industrial and office workers or students. They go about the city in groups of three to five, keeping an eye out for any incidents. There are more than 40,000 people in Minsk's 300 public order squads. Their main task is combatting petty hooliganism.

Why do city residents work together with the militia? First of all, combatting and preventing petty offences does not involve special training or the use of firearms. As for serious crimes, they seldom happen. That is as it should be. You see, we have no organized crime or professional criminals in our society.

Viktor Piskaryov, Chief of the City Militia Administration, told me that the number of crimes committed in Minsk (per 10,000 residents) is steadily diminishing. Incidentally, the population in our country do not own firearms (except for hunting). Neither do we glorify the cult of violence or nourish it through TV programmes, films or literature.

V. BEGUN.

The Dnieper River.

Photo by Z. SHEGELMAN.

ГАВОРЫЦЬ МІНСК!

ДОБРАЙ РАНИЦЫ!

— Гаворыць Мінск! Добрай раніцы, паважаныя слухачы! Зараз — 6 гадзін 25 мінут. У эфіры — «Сельская раніца»... Мілагучны голас дыктара адпывае ўдалеч, і эфір паступова запаўняе бадзёрая музыка пазыўных ранішняй перадачы для працаўнікоў сяла, якія працуюць першымі. У гэты час яны, снедаючы, слухаюць сваю перадачу. Сёння радыё прынесла вестку, што калектыў Бабруйскай птушкафабрыкі дэтармінава выканаў гадавы план па вытворчасці яек і птушынага мяса, завяршыўшы сваю пяцігодку.

— Для перадавы птушкаводаў Надзеі Расоха, Настасі Роскач і Кацярыны Башан, — працягвае дыктар, — зараз прагучыць песня. Спявае народная артыстка рэспублікі Вольга Шутава!..

Звычайна працоўная раніца. Прачынаюцца гарады рэспублікі, вуліцы іх напаяюцца людзям, усе спяваюцца да фабрычных і заводскіх праходных, да інстытутаў, магазінаў, устаноў. У гарадскога транспарту — час «пік». Дарослыя едуць на работу, а дома ў кожнага з іх радыёпрыёмнікі вясёла і звычайна «Піянерскай зоркай» падымаюць з ложка маленькіх грамадзян, якім таксама пара спазацца — у школу.

Вось так, з «Апошніх паведамленняў», што прагучалі ў пяць гадзін раніцы і яшчэ п'ятнаццаць разоў на дзень будуць прыносіць нам навіны з усяго свету, пачалася рабочая пятніца 14 лістапада 1975 года — звычайны дзень у жыцці рэспублікі.

Мы звыкліся з тым, што прачынаем і кладземся спаць пад гукі радыё. На працягу ўсяго дня яно суправаджае нас: пабудзіць, «прымусіць» зрабіць гімнастыку, раскажа, што новага ў свеце, падыме настрой добрай мелодыяй, папярэдзіць аб надвор'і на сёння, перадаць новыя вершы любімага паэта, навучыць, як прыгатаваць суп ці пірог, параіць, куды з'ездзіць у адпачынак, пазнаёміць з цікавым чалавекам, прачытае цікавую лекцыю, у дарозе будзе забяўляць і весяліць, паведаміць вынік футбольнага матча або нават дапаможа ў думках перанесціся на стадыён, дзе гуляе любімая каманда... Радыё — гэта ўсё: і дарадца, і настаўнік, і каментатар, і субсяседа...

ПАЧАТАК

Восемдзесят гадоў назад, 7 мая 1895 года, выкладчык Кранштацкага афіцэрскага мінскага класа Аляксандр Папоў прадэманстравалі прыбор, які мог на значнай адлегласці прымаць электрамагнітныя хвалі. Гэта было найвялікшае адкрыццё мінулага стагоддзя, якое зрабіла нашу краіну радзімай новага цуду свету — радыё... У 10 гадзін раніцы 8 лістапада

да 1917 года радыётэлеграфіст крэйсера «Аўрора» перадаў у эфір: «Усім! Усім! Усім!» Напісаная ленинскай рукою адозва «Да грамадзян Расіі» паведамляла аб здзяйсненні ў краіне сацыялістычнай рэвалюцыі і нараджэнні Савецкай улады. Палымяны заклік правядыра падтрымаць рэвалюцыю прынялі радыёстанцыі многіх гарадоў, у тым ліку і ў Бабруйску. Рэвалюцыйны камітэт бальшавікоў беларускага горада без за-

сі слухаюць з'езд. Мы маем каля 75 гучнагаварыцеляў па акругах... Апрача гэтага, у адным толькі Мінску больш як 600 радыёаматарскіх устаноў. Сёння нас слухаюць тысячы чалавек».

Ля самаробнага дэтэктарнага прыёмніка збіраліся суседзі па шматкватэрнаму дому, аднавяскоўцы ішлі да мясцовага «Ляўшы», які з шаўецкай іголкай, кропкі волава і шпулі тонкага меднага дроту зрабіў «радзі-

сяч народных масціўцаў паўсталі на барацьбу з нечысцю, і іх трэба было падтрымаць палымяным словам, натхніць на подзвіг. Газетам і лістоўкам цяжка было трапіць да партызан — шмат перашкод, а слова, сказанае па радыё, праз франты і акопы ляцела ў беларускія лясы і пушчы, дзе яго прагна чакалі. Яму, слову, не страшныя былі фашысцкія гарматы і авіяцыя.

Радыёстанцыя «Савецкая Беларусь» з Масквы пачала свае перадачы на роднай мове. Перад мікрафонам выступалі з артыкуламі, памфлетаў, фельетонамі, заклікамі і адозвамі да беларускага народа Янка Купала, Якуб Колас, Кузьма Чорны, Кандрат Крапіва і іншыя пісьменнікі. «Ты народ вялікі і магутны, народ гераічны, — гаварыў Янка Купала, — бо твая зямля ўкрыта курганамі і магіламі тых, хто калі-небудзь імкнуўся заўладаць тваёй Радзімай; ад Оршы да Брэста... — усюды дзірванюць магілы няпрошаных чужынцаў, якія ішлі сюды як заваёўнікі, а ляглі ў магілы парыць зямлю як бязлілівыя жулікі і зладзеі...»

Народ слухаў палымяныя словы свайго песняра, яшчэ больш мужнелі твары партызан, яшчэ мацней сціскалі іх рукі зброю, нянавісцю да ворага свяціліся вочы — «кроў за кроў, смерць за смерць!»

СЁННЯ, 14 ЛІСТАПАДА

Як і ўчора, і пазаўчора, перад Домам радыё спыніўся сіні фургон пошты, і двое юнакоў у форме сувязістаў унеслі ў памяшканне вялізныя палатняны мяшок... Гэта — пісьмы. Яны прыходзяць з розных куткоў Беларусі і з іншых рэспублік ад хлебаборцаў і рабочых, воінаў і школьнікаў, нават самыя маленькія, якія і пасаць яшчэ не ўмеюць, дасылаюць свае малюнкi казачных герояў, пра якіх штовечар ім раскажае любімы дзятвой Баюн Калыханавіч. Слухачы пішуць аб розным: хто раскажае пра свайго таварыша па працы, хто дзеліцца навіной ці радасцю, іншыя пытаюць парады, просяць дапамагчы ў нечым. І радыё на ўсе запытаны адказвае — такі яно мае прынцып: арыентавацца на патрэбы свайго слухача. А аўдыторыя беларускіх радыёслухачоў сёння салідная — 2,3 мільёна трансляцыйных кропак і 1,7 мільёна радыёпрыёмнікаў, памножце гэту лічбу на 2—3 слухачоў ля кожнага з іх, і атрымаецца, што слухае... уся рэспубліка — ад малага да старога! Як тут не ўспомніць з усмешкай 75 гучнагаварыцеляў, пра якія пісаў у 1925 годзе «Беларуская вёска».

Сёння радыё перастала быць для нас цудам. Але, дасягнуўшы высокай тэхнічнай аснашчэнасці, яно займела свае спецыфічныя «маленькія цуды» і сакрэты. Радыё навучылася не толькі расказваць, але і паказ-

Супрацоўнікі радыёстанцыі «Савецкая Беларусь» за падрыхтоўчай чарговай праграмы перадач для суайчыннікаў.

трымкі адказаў: «Петраградскаму Ваенна-рэвалюцыйнаму камітэту. Увесь рабочы клас Бабруйска, 21-я і 57-я пяхотныя дывізіі ў баявой гатоўнасці і па першаму закліку камітэта са зброяй у руках стануць на абарону Саветаў...»

Так «тэлеграф без правадоў» стаў на службу рэвалюцыі. У 20-я гады Савецкі ўрад ставіць вялікую задачу — стварыць радыёвяшчальную сетку па ўсёй краіне, каб сродкамі радыё праводзіць у масы ідэі Вялікага Кастрычніка.

15 лістапада 1925 года ў 6 гадзін 30 мінут вечара пачала свае перадачы першая шырокаяшасная радыёстанцыя імя Саўнаркома БССР у Мінску. Першым па беларускаму радыё выступіў старшыня Саўнаркома рэспублікі І. Адамовіч з прававой аб маючых адбыцца перавыбары Саветаў.

У снежні 1925 года газета «Беларуская вёска» паведамляла: «...Сёння па ўсёй Белару-

ва» (відаць, адразу і ад «радзіць» — даваць парад і ад «дзіва», ад нязвыкласці новага слова — яго падабенства і сугучнасць з дзівам).

Радыё крочыла ў самыя далёкія вёскі. Ужо ў 1935 годзе ў рэспубліцы налічвалася 150 радыёвузлоў і 35 тысяч радыёкропак у гарадах і вёсках. Сярод саюзных рэспублік Беларусь займала першае месца па ахопу насельніцтва радыёперадачамі.

ПРАЗ ФРАНТЫ І АКОПЫ

Не толькі аб радасных дасягненнях маладой дзяржавы Саветаў даводзілася паведамляць нашаму радыё. 22 чэрвеня 1941 года ў 12 гадзін дня яно прынесла страшэнную вестку: пачалася вайна...

Фронт падступіў пад самую Маскву, далёка ў тыле ворага засталася спяляёная, але няскораная Беларусь. Сотні ты-

ваць, асабліва гэта датычыць літаратурных перадач.

...Ідзе запіс радыёп'есы. З дынаміка ў апаратнай далае шум ветру, дажджу, рытмічны крок роты салдат — адразу ўяўляеш, як па асенняй вуліцы, пабліскаваючы штыкамі, рухецца вайсковая падраздзяленне да вакзала, а там — «Па вагонах!» і на фронт. Адкрываем ціхенька дзверы ў радыёстудыю і бачым... што акцёры, якія выконваюць ролі, заняты дзіўнымі справамі: адзін водзіць шчоткай па шклу, і тады ў дынаміку чуцен шум ветру, другі камечыць ля самага мікрафона аркуш паперы, і раздаецца дружны чаканны крок...

Радыёжурналісты Беларускага радыё вядуць свае рэпартажы з будоўляў пяцігодкі, з пошукавых экспедыцый палескай нафты, з забояў калійнага камбіната. Па жаданню свайго слухачоў яны бяруць інтэрв'ю ў самых вядомых і занятых людзей, па заяўцы школьніцы з Піншчыны адшукваюць у фанатэках і перададуць песню, якую некалі спявала яе маці, дапамогучь сустрэцца людзям, якіх разлучыла вайна.

Зараз на Беларускаму радыё дзесяткі рэдакцый, у кожнай свая аўдыторыя. Але нашаму чытачу сёння хацелася б, відаць, некалькі слоў пачуць пра супрацоўнікаў радыёстанцыі «Савецкая Беларусь», якая вяртае для суайчыннікаў за мяжой. Калектыў гэты малады і ў большасці жаночы, што відаць на здымку, які наш фотакарэспандэнт зрабіў у адным з пакояў рэдакцыі замежнага вяшчання.

У гэты дзень супрацоўнікі рэдакцыі «вярталі» чарговую перадачу.

У планах радыёстанцыі «Савецкая Беларусь» — шмат перадач, якія раскажучь пра фініш нашай пяцігодкі, пра дасягненні рэспублікі ў прамысловасці і навучыць, навінкі мастацтва, творчыя партрэты пісьменнікаў, артыстаў, мастакоў.

Падыходзіў к канцу гэты звычайны дзень. Вярталіся з работы людзі, вярталіся Мінск запальваў агні, у цёмным небе засвяціліся чырвоныя агнічкі тэлевізійных і радыёантэн. Ва ўсе бакі разыходзіліся ад іх нябачныя кругі радыёхвалі. І ў далёкай палескай вёсцы, і на пагранічнай заставе, і на рыбаваецкім траўлеры ў Балтыцы людзі слухалі голас Беларусі. Чутны ён быў і далёка за яе межамі.

— Паслухайце, калі ласка, — мілагучна аб'явіла дыктар, праграму перадач Беларускага радыё на заўтра, 15 лістапада...

Алесь ГАУРОН.

Цэнтральная апаратная. Адсюль ідзе трансляцыя ў эфір усіх перадач Беларускага радыё. Нябачныя хвалі разносяць ва ўсе канцы свету пазыўныя «Гаворыць Мінск!». Каб тыя, каму яны адрасаваны, пачулі іх,

пільна сочыць за пультам старшы тэхнік Эма Раговіч (здымак злева); у вялікай студыі ідзе запіс новых твораў беларускіх кампазітараў у выкананні эстраднага аркестра Беларускага радыё і тэлебачання пад

кіраўніцтвам Барыса РАЙСКАГА (сярэдні здымак); «Вясёлы эфір» — так называецца гумарыстычная перадача, якая вельмі палюбілася нашым слухачам. Герояў яе выконваюць вядомыя акцёры сталічных тэатраў (здымак справа).

БАЧЫЦЬ НЕТРЫ ЗЯМЛІ І ДУШЫ ЧАЛАВЕЧАЙ

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Міхайлы ГРАМЫКІ

ПАЛАЦ НА БЕРАЗЕ ВІЦЬБЫ

Міхайла Грамыка нарадзіўся 12 лістапада 1885 года ў вёсцы Чорнае Рэчыцкага раёна. Бацькі Міхайлы рана выехалі з гэтай мясцовасці. У душы маленькага хлопчыка на ўсё жыццё засталіся прыдзяпроўская мясцовасць, густыя чаротнікі, спакойныя чаплі ля іх, празрыстыя крынічкі.

Калі Міхайлу Грамыку споўнілася 18 гадоў, ён завітаў у гэту мясцовасць. Быў ён тады членам нелегальнага гуртка пры Магілёўскай гімназіі. Гэтым гуртком кіравала Магілёўская арганізацыя РСДРП. Прывёз ён на радзіму некалькі лістовак, вёў гутаркі з рэвалюцыйна настроенымі сялянамі. Ён меў багатыя веды па прыродазнаўству і ўжо тады мог прачытаць па свежаразмытых раўчуках, па колеру на плямах на вадзе ў возеры, што тоіць у сабе палеская зямля.

слоўе. Як шкада, што Міхайла Аляксандравіч не дачакаўся выхаду з друку гэтай кніжкі.

У канцы 20-х гадоў, калі М. Грамыка выкладаў геалагічныя дысцыпліны ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце і Міністэрствам педагагічнага тэхнікума, ён не раз пераканаўча даказаў, што нетры палескай зямлі маюць незлічоны багаці. У пачатку трыццатых гадоў ён вядзе геалагічныя работы ў роднай мясцовасці. Яго загадкі спраўдзіліся. Каля вёскі Чорнае сёння стаяць нафтавыя вышкі, а не так далёка знойдзены каменны вугаль, соль і іншыя карысныя выкапні.

2 студзеня 1965 года ён мне пісаў пра поўны свядомай грамадскай чуласці нарыс у часопісе «Польмя», у якім расказваецца пра паэта У. Хадыку. У канцы пісьма ён зазначае: «Наогул, чытаеш «Польмя» і бачыш, як узняліся ў гару нашы пісьменнікі, маладзейшыя ад нас: пашырылася тэматыка, узбагаціліся формы, стыль». А 14 студзеня 1965 года ён прасіў мяне дапамагчы знайсці рукапіс яго п'есы «Скарынін сын». Гэты твор пра Ф. Скарыну аўтар збіраўся перапрацаваць, але ў рукапісным адзеле тэатра Янкі Купалы п'еса не захавалася, знайшлася толькі п'еса «Над Нёманам».

Праз месяц, 14 лютага, ён ужо каротка выказвае сваю думку пра трохтомную «Анталогію беларускай пэзіі». Здзіўляешся, як паспявай сачыць М. Грамыка за літаратурнымі падзеямі.

І так ад ліста да ліста. Міхайлу Аляксандравічу зацікавіў раман А. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» у часопісе «Польмя», ён станоўча ацэньвае мову рамана. Адначасова просіць даведацца пра лёс сваіх вершаў, адасланых у Мінск. Затым паведамляе, што замест аўтабіяграфіі, якую ён збіраўся пісаць, працуе над аповецю «Сямейная хроніка». Гэты твор аўтар не паспеў закончыць, з задуманых трох частак напісаў толькі дзве. 23 ліпеня была закончана першая частка аповесці, якую ён прачытаў сваёй дачцы, доктару гістарычных навук Марыне Грамыка. Ён радаваўся, што твор спадабаўся і што дачка настойвае працягваць работу над ім.

У 1952 годзе ён ідзе на пенсію і жыве ў Падмаскоўі, у горадзе Хімікі. Літаратурнай дзейнасцю ён займаўся яшчэ з 1905 года і асабліва плённа працаваў у часы вучобы ў Маскоўскім універсітэце (1907—1911). Пісаў на рускай, а пазней, напярэдадні Кастрычніка, пачаў пісаць вершы і драматычныя творы на беларускай мове. У сваёй біяграфіі ён падкрэслівае, што... «поўны разварот некаторых літаратурных здольнасцей праявіўся толькі тады, як перайшоў у творчай працы на мову сваіх дзядоў».

5 кастрычніка пісаў мне мой настаўнік, што ў свой час не па яго віне былі спынены геалагічныя пошукі на Палесці, што «можа нафта была б вядома ў гэтым раёне ўжо ў 1930 годзе».

У апошнія гады Грамыка пераглядае свае драматычныя творы, перапрацоўвае п'есы «Над Нёманам» і «Каля тэрасы». У 1967 годзе выходзіць з друку зборнік яго вершаў «Выбранае». У аўтаграфіе на гэтай кнізе, якую прыслаў мне аўтар у ліпені 1967 года, ён напісаў: «Станіславу Шушкевічу, вучню слаўных і больш маладых гадоў маіх, рупліваму сябру гадоў майго схілу...»

Я запрашаў Міхайлу Аляксандравіча І так ад ліста да ліста. Міхайлу Аляксандравічу зацікавіў раман А. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» у часопісе «Польмя», ён станоўча ацэньвае мову рамана. Адначасова просіць даведацца пра лёс сваіх вершаў, адасланых у Мінск. Затым паведамляе, што замест аўтабіяграфіі, якую ён збіраўся пісаць, працуе над аповецю «Сямейная хроніка». Гэты твор аўтар не паспеў закончыць, з задуманых трох частак напісаў толькі дзве. 23 ліпеня была закончана першая частка аповесці, якую ён прачытаў сваёй дачцы, доктару гістарычных навук Марыне Грамыка. Ён радаваўся, што твор спадабаўся і што дачка настойвае працягваць работу над ім.

Сёлета выйшла асобнай кніжкай яго значна перапрацаваная п'еса «Каля тэрасы». Я зрабіў да яе невялічкае пасля-

Сёлета выйшла асобнай кніжкай яго значна перапрацаваная п'еса «Каля тэрасы». Я зрабіў да яе невялічкае пасля-

прыехаць у Мінск на юбілей у сувязі з 80-годдзем з дня яго нараджэння. І 18 кастрычніка ён мне напісаў аб сваёй хваробе, аб тым, што «без хвалявання мой візіт у Мінск не адбудзецца. А яно, гэтае хваляванне, можа вельмі кепска і нежадана скончыцца і для мяне, і для ўсіх!»

4 мая 1966 года пісьменнік паведамляе, што закончыў свае ўспаміны аб удзеле ў нелегальнай арганізацыі РСДРП і пасылае іх у Магілёўскі абласны музей, што яго ўзрадавала пісьмо ад вучняў з вёскі Чорнае, якія паабяцалі выспаць фотаздымкі роднай мясцовасці.

Пісьменнік на схіле сваіх гадоў не адстае ад літаратурнага жыцця. У пісьмах за 1969 год здзіўляюча многа было дакораў, што знаёмых і сябры мала пішуць, забываюцца пра яго, хаця пошта дастаўляла пісьменніку багатую карэспандэнцыю. Ды і на кватэру старога і добрага Міхайлы заходзілі пісьменнікі Янка Брыль, Мікола Аўрамчык, Данута Бічэль-Загнетава і іншыя.

Першага ліпеня 1969 года самалётам накіраваўся я ў знаёмых мне ўжо Хімікі, каб ад сябе і ўсіх пісьменнікаў Беларусі сказаць апошняе «бывай».

Я пабудоваў свой артыкул на эпістальнах вытрымках. Хачу імі і закончыць. Нядаўна я папрасіў акадэміка АН БССР, доктара геолога-мінералагічных навук Гаўрылу Гарэцкага напісаць мне некалькі слоў пра Міхайлу Аляксандравіча. Вось вытрымка з яго пісьма:

«...Мне вельмі падабаецца, што М. А. і выдатны драматург, пісьменнік, і здольныя наступныя радкі: «Так што мары нашага земляка аб багатах роднай Беларусі збыліся. На яго радзіме знойдзена нафта і, бадай, самая перспектыўная з беларускай нафты...»

А 17 кастрычніка 1975 года я атрымаў пісьмо ад настаўніцы Надзеі Бысянковай з вёскі Чорнае. Яна пісала, што да 90-годдзя з дня нараджэння М. Грамыкі зроблена выстаўка яго кніг, вучні паставяць п'есу «Каля тэрасы». А нафтавікі ў вёсцы Чорнае ставяць новую вышку. Канчае яна пісьмо наступнымі радкамі: «Так што мары нашага земляка аб багатах роднай Беларусі збыліся. На яго радзіме знойдзена нафта і, бадай, самая перспектыўная з беларускай нафты...»

Пра гэтага цікавага драматурга, паэта і вучонага будучы напісаны не адзін артыкул, не адна кніга. Ён у людской памяці застаецца жывым, не кранутым забыццём.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

У інстытуце «Віцебскарамадзянскпраект» распрацоўваецца праект Палаца культуры для Віцебска.

Размесціцца палац у верхняй частцы парка імя Фрунзе. Кампазіцыйна ён добра ўзв'язваецца з існуючым архітэктурным абліччам цэнтра горада. Увесь ансамбль пры гэтым істотна ўзбагачаецца за кошт архітэктурных і манументальна-мастацкіх сродкаў — праектам прадулежжаецца стварыць вялікае мазаічнае панно.

З цэнтральнай вуліцай Леніна Палац культуры звяжа пешаходны мост праз Віцьбу, які будзецца, з праспектам Фрунзе — таксама пешаходны мост, парковка алей.

Праект будынка складаецца з трох асноўных узамязваных блокаў. Першы — відовішчна-тэатральны — складаецца з уваходнага вестыбюля, гардэроба, фая, кулуараў, глядзельнай залы з балконамі на 1150 месцаў, вялікай сцэны і аркестравай ямы, двух акцёрскіх фая, шматлікіх тэхнічных памяшканняў і інш. У другім блоку мяркуецца размясціць кафэ-бар на 290 месцаў, фая, універсальную залу, якая можа выкарыстоўвацца як танцавальная. Апошні блок памяшканняў будзе выкарыстоўвацца для клубнай работы. У ім таксама ёсць глядзельная зала, пакой для заняткаў гурткаў і студый мастацкай самадзейнасці.

Ва ўсіх памяшканнях прадулежжаны максімальныя зручнасці як для абслугоўваючага персаналу, так і для адпачынку глядачоў. Цікава, што ва ўсіх пакоях трох блокаў можна адначасова праводзіць розныя мерапрыемствы, бо шум не будзе перашкаджаць слухачам.

І. НОВІКАВА.

ПОМНІК НАРОДУ ВЯЛІКАЙ КРАІНЫ

[Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.]

Цікавага Васіля Страха. А пасека, цяпер ужо нядзеючая, належала яшчэ ягонаму дзеду.

З Лідзіяй Андрэўнай мы спускаліся ў запаснікі, дзе ў высокіх шафах за шклом захоўваюцца беларускія нацыянальныя касцюмы, мужчынскія і жаночыя, розных абласцей і нават раёнаў. Яна паднімала цяжкія вешкі старадаўніх драўляных куфараў і, беражліва перакладваючы, даставала з іх глыбіні тканіны і вышывання ручнікі, рознакаляровыя поцілкі з кветкамі і арнамантам.

— А вось гэта невялічкая калекцыя, здаецца мне, не мае цаны, — сказала мая правадніца, зняўшы пергамент з наступнай рэчы, і нават пры цьмяным святле лістападаўскага дня зазіялі залатымі ўзорамі слукіны пасы.

З апошняй экспедыцыі па добра вядомай Гомельшчыне Лідзія Мышастая і яе таварышы прывезлі не толькі вуллі, што сведчаць аб развіцці бортніцтва, найбольш старажытнага беларускага промыслу. У Тураве калёнік Мітрафан Балбуці падарыў музею два станкі: навадзільны — для навадзнення вобода кола на спіцы — і стругалку, станок, на якім праводзіцца канчатковая апрацоўка спіцы. Усё меншы попыт на прадукцыю калёніка. Нават на базар у надзею калгаснік едзе цяпер аўтобусам, электрычкай, а то і на ўласным аўтамабілі.

Цікавымі экспанатамі аказаліся скураны мех са старэнькай кузіні і жорны — дзве дубовыя калоды, у рабочую павярхню якіх укалочаны чыгунныя пласціны. Яны захаваліся не з далёкіх старажытных часоў. Імі карысталіся ў бедныя і галодныя пасляваенныя гады, калі ўся сельская гаспадарка нашай рэспублікі была разбурана і разрабавана.

У кожнай вёсцы ўдзельнікі экспедыцыі сустракаліся з дзесяткамі людзей, слухалі расказы пра іх рамёствы, пра тое, колькі працы і майстэрства трэба ўкласти, каб атрымаць прыгожую і патрэбную рэч. Яны прысутнічалі на народных святах, бачылі новыя абрады, якія ўвайшлі ў жыццё сённяшняй калгаснай вёскі. Усё пачулае і ўбачанае запісваецца і захоўваецца, становіцца этнаграфічным матэрыялам, які зберагаецца для будучых пакаленняў.

Вядома, не толькі Беларусь стала прадметам даследаванняў этнографіі. У задачы экспедыцыі уваходзіць планамернае вывучэнне ўсёй тэрыторыі Савецкага Саюза з яго многамільённым і многанациональным насельніцтвам. Ужо даследаваны культуры і побыт больш як 150 народаў і народнасцей. Сабрана каля 250 тысяч экспанатаў і 125 тысяч фотаздымкаў, якія выдатна дапаўняюць рэчавы матэрыял. Не толькі мінулае, наша рэчаіснасць, змены ў касцюме, жыццё, у народным мастацтве, якое, захоўваючы традыцыйныя формы, напаяецца

новым зместам, прыцягваюць увагу вучоных.

Культура і быт народаў СССР у мінулым і ў нашы дні сталі тэмай міжнародных выставак, з якімі супрацоўнікі музея выязджаюць за мяжу. Дзесяць месяцаў такая выстаўка вандравала па скандынаўскіх краінах, вялікі поспех мела ў Японіі і Ісландыі, пабывала ў Польшчы, рыхтуецца да паездкі ў Канаду, Чэхаславакію, ГДР.

Упершыню этнаграфічнаму музею было прапанавана прыняць удзел у міжнароднай выстаўцы дэкаратыўных мастацтваў і сучаснай мастацкай прамысловасці ў Парыжы ў 1925 годзе. Выстаўка асаблівага поспеху не мела. Адбіліся недахопы дарэвалюцыйнага камплектавання, адсутнасць сацыяльнага падыходу да вывучэння этнаграфічных з'яў.

Выстаўкі, якія экспануюцца за мяжой сёння, складаюцца звычайна з дзвюх частак: старая, традыцыйна-этнографічная, і раздзел сучаснай духоўнай і матэрыяльнай культуры народаў СССР. Такі паказ дае наведвальнікам магчымасць параўнаць, асэнсаваць і больш глыбока зразумець перамены, якія ўнёс Кастрычнік у лёс кожнага народа.

Ленінградскі этнаграфічны музей наведваюць экскурсіі замежных турыстаў, у ім працуюць вучоныя і даследчыкі з-за мяжы, таму што тут яны знаёмяцца з гісторыяй развіцця ўсяго савецкага народа.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

Калі касья промні нізка схіленага снежаньскага сонца слізгаюць праз акно па заснаванаму ў кроснах палатну, фарбы яго ўзору стануць яшчэ ярчэйшымі і гусцейшымі, відэачной зробіцца прасты матыў перакрываючы чырвоныя і чорныя палос, утвараючы квадраты. У сям'і Надзеі ЖОГЛА з вёскі Іванова Лельчыцкага раёна ткацтва заўсёды было рамяством, якім валодалі ўсе жанчыны. І маладая дзяўчына не цураецца яго і зараз — у век сінтэтычных тканін і футраў. Вырабы Надзеі — заўсёды ўпрыгожанне выставак, у якіх удзельнічаюць лепшыя ўмельцы раёна і вобласці.

БЕЛАРУСКІ КНІЖНЫ ЗНАК

Экслібрыс, або кніжны знак, у наш час вядомы не толькі ўладальнікам бібліятэк. Акрамя свайго прамога прызначэння — быць «вяшчальнікам і ахоўнікам кнігі», ён з'яўляецца самастойным творам мастацтва. Гэтыя маленькія графічныя работы калекцыяніруюць, імі абменьваюцца, наладжваюць іх выстаўкі.

Але так было не заўсёды, як не заўсёды кожны мог дазволіць сабе мець асабістую бібліятэку. У XVI—XVII стагоддзях кніжныя знакі былі прывілеяй багачаў і ярка выяўлялі класавую прыналежнасць уладальнікаў. Пампезныя, перагружаныя кампазіцыі экслібрысаў, акружаныя пышнымі арнаментамі, утрымлівалі ўсе арыбуты багачаў і ўлады магнатаў. Як правіла, такія экслібрысы выконвалі лепшыя замежныя майстры, а розныя надпісы і прозвішчы ўладальнікаў выконваліся на французскай ці лацінскай мовах.

З'яўленне на Беларусі ў пачатку XIX стагоддзя літаграфічнай тэхнікі робіць кніжны знак больш даступным, а значыць, і больш разнастайным кампазіцыйна і тэматычна. У пачатку XX стагоддзя ўсё часцей на кніжных знаках сустракаюцца элементы, што сведчаць пра густы і заняты ўладальніка. Экслібрысы прагрэсіўных вучоных, пісьменнікаў, грамадскіх дзеячаў гэтага часу нярэдка ўключаюць тыповыя беларускія элементы і нават надпісы на беларускай мове.

Тым не менш у пачатку XX стагоддзя цікавасць да экслібрыса падае. Хаця колькасць бібліятэк, чытальняў, асабістых кнігазбораў расце, экслібрыс выцясяняецца штэмпелямі, якія маюць толькі утылітарнае прызначэнне.

Сапраўдны росквіт кніжнага

знака наглядзецца ў паслякстрычніцкі час. Кніга стала даступнай кожнаму, разам з гэтым расце цікавасць і да экслібрыса. Да яго звяртаюцца многія мастакі, асабліва ў Віцебску (З. Гарбавец, М. Загароўскі, Я. Мінін, С. Юдовін) і Мінска (А. Грубэ, П. Гуткоўскі, Г. Змудзінскі, А. Тычына). Іх кніжныя знакі вызначаюцца нацыянальным каларытам, а змест навіяны гісторыяй і прыродай Беларусі, падзеямі таго часу.

Рост творчых кадраў, цікавасць да эстампа, з якім звязаны кніжны знак, абумовілі бурнае развіццё беларускага экслібрыса ў апошні час. Звычайнай з'явай сталі выстаўкі экслібрыса. Першая з іх адбылася ў 1960 годзе і прадстаўляла кніжныя знакі мастакоў старэйшага пакалення. Другая — у 1968 годзе — ужо ўключала і работы маладых майстроў экслібрыса А. Кашкурэвіча, У. Пашчасцева, Г. Ціхановіча, К. Ціхановіча і іншых. Ад выстаўкі да выстаўкі расце лік удзельнікаў, пашыраецца тэматыка работ і разнастайнасць тэхнікі.

Так у асноўных рысах выглядае гісторыя беларускага экслібрыса, што паўстае са старонак манаграфіі А. Тычыны і В. Шматава «Беларускі кніжны знак».

Выхад гэтай кніжкі — патрэбная і доўгачаканая з'ява. Беларускі кніжны знак набыў у апошні час шырокую вядомасць. Акрамя спецыяльных выставак і выставак кнігі ў Маскве і іншых гарадах Саюза, ён прадстаўляў беларускую малую графіку і за мяжой — у Венгрыі, Польшчы, Фінляндыі, Югаславіі, ЗША, Японіі, ГДР. Даўно наспела неабходнасць у працы, якая б абагульніла гісторыю ўзнікнен-

ня, развіццё і станаўленне беларускага экслібрыса.

Аўтары (дарэчы, самі добра вядомыя майстры кніжнага знака) правялі немалую даследчую работу. Каб выявіць экслібрысы дарэвалюцыйных часоў, прыйшлося перагартыць сотні кніг з былых асабістых бібліятэк, перагледзець літаратурныя і архіўныя крыніцы. Не проста выбраць самыя характэрныя і цікавыя творы з усяго багацця і разнастайнасці кніжных знакаў сённяшніх дзён.

Раздзел кніжнага знака апошняга часу займае ў кіззе асноўнае месца і адлюстроўвае шырокі дыяпазон уладальнікаў і выканаўцаў, тэхнікі і творчых манер, тэм і матываў. Сярод уладальнікаў экслібрыса — не толькі вучоных, пісьменнікаў, паэты, грамадскія дзеячы, але і рабочыя, служачыя, калгаснікі і нават дзеці. Кніжныя знакі адлюстроўваюць гісторыю і сённяшні дзень рэспублікі, яе прыроду і архітэктуру, літаратуру і мастацтва. Побач з самай папулярнай і распаўсюджанай тэхнікай экслібрыса — лінагравюрай — прымяняюцца літаграфія, ксілаграфія, афорт. Многія аўтары вызначаюцца асабліва створчымі манерамі і падыходаў. Адмысловую вязь кніжных знакаў Я. Куліка не збытаеш з сухаватай лаканічнасцю твораў Б. Малкіна, насычаных кампазіцыяй Я. Красоўскага кантрастную са строгімі, амаль манументальнымі гравюрамі Я. Ціхановіча.

Кніга добра выдана. Акрамя тэкставай часткі, яна ўтрымлівае каля 130 адлюстраванняў экслібрысаў. Гэтае выданне — цікавы і карысны дапаможнік мастакам, кнігаўдальнікам, калекцыянерам і ўсім, хто цікавіцца кніжным знакам.

Яўген САХУТА.

Цікавая кніжка.

Фота Г. МАЛАШЭУСКАГА.

ГУМАР

Адзін мужчына выйграў на латарэі значную суму і вырашыў набыць новую мэблю. У антыкварным магазіне ён купіў пісьмовы стол эпохі Людовіка XVI. На наступны дзень гэты мужчына зноў з'явіўся ў магазін:

— Ведаеце, памяняйце мне, калі ласка, стол. Ён аказаўся занадта малы для маёй жонкі. Я лепш вазьму стол эпохі Людовіка XVII.

Звоняць. Гаспадар кватэры не адкрывае, але пытаецца праз зачыненыя дзверы:

— Хто гэта?

— Калі ласка, некалькі крон для жабрака.

— Добра. Падсуньце іх пад дзверы.

Урач пытаецца ў пацыента: — Як дапамагло лякарства? — Цудоўна! Сына яно вылечыла ад кашлю, у мяне дзякуючы яму перастала балець спіна, а рэштай жонка вымыла вочны.

Фірма вырашыла наладзіць маленькую ўрачывасць з выпадку сямідзесяцігоддзя прыбіральшчыцы, якая ўсё жыццё працавала ў гэтай фірме. Даведаўшыся аб гэтым, жанчына прыйшла да дырэктара.

— Прашу вас, не трэба нічога наладжваць у мой гонар!

— Чаму? Вы такая сціплая? — Не, я проста ўяўляю, колькі мне трэба будзе прыбіраць пасля гэтага зборшчыка!

Да вядомага піяніста перад канцэртам падыходзіць аматар музыкі, які не змог дастаць білет.

— Я так люблю вашу ігру, маэстра, — кажа ён. — Ці не маглі б вы правесці мяне на канцэрт?

— У маім распараджэнні ўсяго адно месца, мсье, — адказвае музыкант, — і я вам з задавальненнем яго прадастаўляю.

— Дзякую вам, маэстра. І дзе ж яно?

— За раялем.

Голас Радзімы

ПАВАЖАНЫ ЧЫТАЧ!

УЖО ЦЯПЕР ВЫ МОЖАЦЕ ПАДПІСАЦА НА «ГОЛАС РАДЗІМЫ» НА 1976 ГОД ПРАЗ ФІРМЫ І АРГАНІЗАЦЫІ, ЯКІЯ ПРЫМАЮЦЬ ПАДПСКУ НА САВЕЦКІЯ ГАЗЕТЫ І ЧАСОПСЫ ў КРАІНЕ, ДЗЕ ВЫ ЖЫВЕЦЕ. ВАШЫ ПРОСЬБЫ НАКІРОЎВАЙЦЕ ПА АДНЫМ З ГЭТЫХ АДРАСОЎ:

ЗША

Four Continent Book Corporation, 156, Fifth Avenue, New York, N.Y. 10010

ФРГ

5 Köln I Follerstraße 2 — Postfach 10 16 10

Kubon und Sagner 8 München 34 Postfach 68

БЕЛЬГІЯ

Librairie Du Monde Entier Rue de Midi, 162 1000 Bruxelles

Agence et Messageries de la Presse I, rue de la Petite-Ile 1070 Bruxelles

Les Amitiés Belgo-Soviétiques 21, rue du Méridien 1030 Bruxelles

АНГЛІЯ

10-2 Collet's Holdings LTD. Denington Estate Wellingborough Northants, England

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen Kirjakauppa Postilokero 128, Helsinki 10

Kansankulttuuri Oy Simonkatu 8, Helsinki 10

Rautatiekirjakauppa Oy Postilokero 248, Helsinki 10

АРГЕНЦІНА

Sr. W. Laszkiewicz Av. Santa Fe 4977 Buenos Aires (suc. 25)

ЗАХОДНІ БЕРЛІН

„Das europäische Buch“ 1000 Berlin 33 Thielallee 34

АУСТРАЛІЯ

C.B.D. Library and Subscription Service, Box 4886, G.P.O. Sydney, N.S.W. 2000

Socialist World Bookshop, 61, Liverpool Street, Sydney, N.S.W. 2000

НОВАЯ ЗЕЛАНДЫЯ

Progressive Books, 14—16, Darby Str., Auckland C. I.

КАНАДА

Progress Books 487 Adelaide St., West, Toronto 2 B Ont.

АУСТРЫЯ

Globus Vertrieb Ausländischer Zeitschriften A-1200 Wien Höchstädtplatz 3

ІТАЛІЯ

Associazione Italia — URSS Piazza della Repubblica 4700 185 Roma

Libreria Italia — URSS Via Edilio Raggio, 1—10 16124 Genova

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau 36, rue J.-J. Rousseau Genève

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe 2, rue de Buci 75 — Paris 6^e

Les Livres Etrangers S. A. 10, Rue Armand Moisant F-75737 Paris Cedex 15

„Maison du livre étranger“ 9, rue de l'Éperon 75006 Paris

Association France — URSS 8, boulevard de Ménilmontant 75 — Paris 20^e

ПАДПІСНЫ ІНДЭКС ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»—72884. КОШТ ПАДПІСКІ НА ГОД—2 АМЕРЫКАНСКІЯ ДОЛАРЫ. АПЛАТУ ПАДПІСКІ МОЖНА ЗРАБІЦЬ У ЛЮБОЙ ВАЛЮЦЕ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82 33-02-80, 33-03-15, 33-01-97, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 1710.